

28.10.2016

Dnro 252/4/16

Ratkaisija: Oikeusasiamies Petri Jääskeläinen

Esittelijä: Vanhempi oikeusasiamiehensihteeri Håkan Stoor

SOSIAALI- JA TERVEYDENHUOLLON VIRANOMAISILLA ON ERITYINEN VASTUU SUOJELLA RASKAANA OLEVIA NAISIA

1 KANTELU

Kantelija arvosteli kirjeessään 22.7.2015 --- kaupungin päihdepalvelujen menettelyä. Kantelija kertoo, että hänelle ei annettu korvaushoitolääkkeitä kotiin, vaan hän joutui hakemaan ne polkupyörällä 12 kilometrin matkan takaa. Kesällä - - - hänelle aiheutui tästä keskenmeno. - - -

2 SELVITYS

Kantelun johdosta hankittiin - - - aluehallintoviraston lausunto, jonka liitteenä oli - - - kaupungin hallintoylilääkärin ja mielenterveys- ja päihdepalvelujen selvitys. Selvitykseen sisältyivät kantelijan terveystieteidenkeskuksessa laaditut potilasasiakirjat.

3 RATKAISU

3.1 Keskenmenoon liittyvät tapahtumat

3.1.1 Potilasasiakirjat

Sekä kantelun että - - - kaupungin selvityksen liitteenä on jäljennökset - - - kantelijan hoidosta laaditusta potilaskertomuksesta. Niiden mukaan kantelijalle kerrottiin keskiviikkona - - -, että hänen kotilääkeoikeutensa poistuu toistaiseksi selvityksestä ilmenevistä syistä. Merkintöjen mukaan kantelija totesi, että tällä päätöksellä vaarannetaan sikiön kehitystä, koska hän ei tule lääkkeenhakuun viikonloppuna kyytinvaikeuksien vuoksi.

Edelleen merkinnöistä käy ilmi, että viikonloppuna kantelija haki korvaushoitolääkkeensä lauantaina - - - kello 11:01. Seuraavana päivänä, sunnuntaina - - -, hän soitti terveyskeskuksen päivystyspuhelimeen ja kertoi vuotavansa verta. Hän saapui ambulanssilla keskussairaalaan ja samassa yhteydessä hän haki myös korvaushoitolääkkeensä. Seuraavan päivän (maanantai - - -) merkinnästä käy ilmi, että hänellä oli ollut keskenmeno.

- - - kaupungin selvityksen liitteenä olevista potilasasiakirjajäljennöksistä puuttuvat edellä mainitut merkinnät [lauantai ja maanantai].

3.1.2 - - - kaupungin selvitys

Hallintoylilääkäri esittää selvityksessään pääasiassa seuraavaa.

Tilanteessa, jossa potilas ei pääse liikkumaan, esimerkiksi liikuntarajoitteiden vuoksi, hänelle myönnetään taksikortti. Mikäli raskaus on komplisoitu, taksikyyti on perusteltu. Nämä ongelmat rajoittuvat yleensä raskauden toisen ja kolmannen raskauskolmanneksen ajalle.

Korvaushoitoa on mahdollista toteuttaa myös kotisairaanhoidona, mikäli se katsotaan turvallisiksi. Koska kotisairaanhoidajat työskentelevät yksin, hallintoylilääkäri ei katso turvallisiksi lääkkeen viemistä nyt kyseessä olevissa olosuhteissa, jotka käyvät lähemmin ilmi selvityksestä.

Kantelijan raskaus oli kestänyt 12 viikkoa ennen keskenmenoa. Hänelle oli annettu todistuksia Kelan matkakorvauksen hakemista varten. Raskauden aikana suositellaan liikuntaa eikä raskaus ole este voimakkaastikaan rasittavalle liikunnalle. Hallintoylilääkäriin mukaan pyöräilyn yhteyttä kantelijan keskenmenoon ei voida varmistaa, ja hän pitää sitä epätodennäköisenä.

3.1.3

Aluehallintoviraston lausunto

Aluehallintovirasto esittää lausunnossaan pääasiassa seuraavaa.

Aluehallintoviraston käsityksen mukaan normaali raskaus ei edellytä erityisjärjestelyjä tavanomaista liikkumista harrastettaessa, mihin myös pyöräily lukeutuu. Aluehallintoviraston laskelman mukaan matka korvaushoitolääkkeen antopaikkaan on lyhyintä tietä käyttäen kantelijan asunnolta A-klinikalle 7,8 km ja keskussairaalaan 8,7 km.

Aluehallintovirasto toteaa, että alkuraskauden keskenmenot ovat varsin tavallisia eikä niiden syytä voida aina osoittaa. Pyöräily sinänsä ei ollut välttämättä syynä kantelijan keskenmenoon. Aluehallintovirasto katsoo, että kantelija oli tietoinen mahdollisuudestaan käyttää taksia korvaushoitomatkoihinsa vointinsa sitä edellyttäessä ja oli selvitysten mukaan aikaisemmin käyttänyt tätä mahdollisuutta.

Lausuntonsa yhteenvedossa aluehallintovirasto toteaa, että kantelijan korvaushoito on järjestetty ja toteutettu opioidiriippuvaisten korvaushoidosta annettujen säädösten edellyttämällä tavalla ja huomioiden valtakunnalliset hoitosuositukset. Kantelijan korvaushoidon sekä kulloisenkin terveydentilan edellyttämä kuljetustarve on huomioitu asianmukaisesti. Aluehallintovirasto katsoo, että kantelijan terveydentila ei edellyttänyt korvaushoitolääkkeiden viemistä työntekijän toimesta kotiin ja antamista valvotusti siellä eikä kantelija ole tällaista menettelyä esittänyt.

3.1.4

Arviointi

Selvityksen perusteella en voi ottaa kantaa siihen, aiheutuiko kantelijan keskenmeno siitä, että hän joutui hakemaan korvaushoitolääkkeensä pyörällä. Sen sijaan arvioin seuraavassa viranomaisten menettelyä hänen korvaushoitonsa turvaamiseksi.

Terveystieteiden tutkimuskeskuksen 70 §:ssä säädetään: ”Terveystieteiden tutkimuskeskuksen viranomaisten on järjestettävä välttämättömät palvelut raskaana olevien naisten ja syntyvien lasten erityiseksi suojelemiseksi. Palvelut on järjestettävä yhteistyössä sosiaalihuollon viranomaisten kanssa.”

Samalla tavalla säädettiin tapahtuma-aikaan voimassa olleessa lastensuojelulain 10 §:n 3 momentissa: ”Terveystieteiden tutkimuskeskuksen ja sosiaalihuollon viranomaisten on tarvittaessa järjestettävä välttämättömät palvelut raskaana olevien naisten ja syntyvien lasten erityiseksi suojelemiseksi.

si.” Säännös sisältyy nykyään sosiaalihuoltolain 24 §:n 3 momenttiin asiakkaan subjektiivisena oikeutena.

Säännöksistä käy ilmi, että sosiaali- ja terveystieteiden viranomaisilla on erityinen velvollisuus huolehtia raskaana olevien naisten palveluista. Säännösten perusteluissa viitataan muun muassa riittävien päihdehuollon palveluiden turvaamiseen (Hallituksen esitykset 90/2010 vp, s. 159 ja 252/2006 vp, s. 121).

Selvityksessä on esitetty eri tapoja korvaushoidon turvaamiseksi raskauden aikana. Asiakkaalle voidaan myöntää lupa käyttää taksia kunnan kustantamana (taksikortti tai maksusitoumus), hänelle voidaan antaa todistus matkakustannusten korvauksen hakemiseksi Kansaneläkelaitokselta, lääkkeen antaminen voi tapahtua kotisairaanhoidona ja asiakkaalle voidaan myöntää maksusitoumus ensi- ja turvakotiin.

Selvityksen mukaan kotisairaanhoido tai asuminen ensi- ja turvakodissa eivät olleet ajankohittaisia vaihtoehtoja kantelijan tapauksessa. Sen sijaan hänelle oli ilmoitettu mahdollisuudesta hakea matkakustannusten korvausta Kansaneläkelaitokselta. Asiakirjoista käy ilmi, että hän oli käyttänyt tätä mahdollisuutta edellisinä kuukausina.

Edellä on käynyt ilmi, että kantelija ilmaisi - - - A-klinikalla käydessään huolensa siitä, millä tavalla hän pystyisi hakemaan lääkkeensä viikonloppuna. Kantelijan mukaan hänellä ei ollut varaa taksimatkaan. Asiassa ei ole selvitystä hänen taloudellisesta tilanteestaan.

Mielestäni viranomaisten erityinen velvollisuus huolehtia raskaana olevien naisten päihdepalveluista olisi edellyttänyt, että kantelijan tosiasialliset mahdollisuudet hakea lääkkeensä viikonloppuna olisi selvitetty. Matka kantelijan asunnolle oli melko pitkä ja olisi tullut varautua siihen, että äkillinen raskaudesta tai muusta syystä johtuva terveystilan heikkeneminen olisi saattanut estää häntä pyöräilemästä, vaikka hänen raskauteensa ei tuolloin liittynytäkään ongelmia. Jos kantelijalla ei ollut taloudellisia mahdollisuuksia käyttää taksia, tilanteeseen olisi tullut hakea ratkaisua yhteistyössä sosiaalitoimen kanssa.

3.2

Muut kantelussa mainitut

Selvityksen perusteella en katso, että kunta olisi menetellyt virheellisesti muissa kantelussa tarkoitetuissa tilanteissa.

3.3

Korvaushoidon järjestäminen kotisairaanhoidona

Selvityspyynnössäni pyysin aluehallintovirastoa selvittämään, millä tavalla korvaushoitopotilaiden lääkkeen saanti pyritään turvaamaan kantelussa tarkoitetuissa tilanteissa.

Aluehallintovirasto katsoo lausunnossaan, että korvaushoitolääkityksen erityistilanteiden osalta korvaushoitolääkityksessä olevalla henkilöllä tulee olla terveydentilansa välttämättä niin vaatiessa mahdollisuus saada korvaushoitolääkkeensä myös kotiin tuotuna ja valvotusti ottaen. Työntekijän tulee järjestää työskentelyolosuhteet siten, että työntekijän turvallisuuden vaa- ra voidaan välttää.

Aluehallintovirasto esittää, että tällaisen hoidon tarve on syytä huomioida - - - kaupungin opioidikorvaushoidon ohjeissa. Yhdyn tähän aluehallintoviraston näkemykseen.

3.4

Korvaushoidossa käytettävä lääke

- - - kaupungin opioidikorvaushoidon ohjeissa mainitaan, että raskauden ajan korvaushoitolääkkeenä voi olla Subutex tai Metadon ja että - - - kaupungissa on käytössä (vain) Subutex (pubrenorfiini). Asiakirjoista käy kuitenkin ilmi, että kantelija sai korvaushoitolääkkeenä Metadonia.

Kiinnitän huomiota oikeusasiamies Riitta-Leena Paunio 16.8.2008 tekemään päätökseen (dnro 715/2008, www.oikeusasiamies.fi). Siinä todetaan seuraavaa:

Saadun selvityksen mukaan [...] on toistaiseksi toteuttanut opioidiriippuvaisten potilaiden korvaushoitoa ainoastaan metadonilla. Tällainen korvaushoidon järjestämistapa ei jätä tilaa potilaan yksilöllisen hoidon tarpeen huomioon ottamiselle. Siitä huolimatta, että korvaushoitoa antava toimintayksikkö pitää korvaushoidon antamista metadonia sisältävällä lääkevalmisteella ensisijaisena hoitovaihtoehtona, potilaan korvaushoidon tulee käsitykseni mukaan olla mahdollista molemmilla sosiaali- ja terveysministeriön asetuksessa tarkoitetuilla lääkevalmisteilla, metadonilla ja buprenorfiinilla. Se, kumpi lääkevalmiste tulee kunkin potilaan kohdalla kysymykseen, määräytyy hänen lääketieteellisesti arvioidun yksilöllisen hoidon tarpeensa perusteella.

3.5

Potilasasiakirjoissa olevat erot

Edellä kohdassa 3.1.1 käy ilmi, että kantelun liitteenä olevien ja selvityksen liitteenä olevien potilasasiakirjojen jäljennysten välillä on eroja. Pyydän aluehallintovirastoa selvittämään, mistä tämä johtuu ja ilmoittamaan minulle toimenpiteistään 28.2.2017 mennessä.

4

TOIMENPITEET

Saatan edellä kohdassa 3.1.4, 3.3 ja 3.4 esittämäni käsitykset - - - kaupungin hallintoylilääkärin tietoon. Tässä tarkoituksessa lähetän hänelle jäljennöksen tästä päätöksestäni ja aluehallintoviraston lausunnosta.

Lähetän ratkaisuni tiedoksi - - - aluehallintovirastoon. Pyydän aluehallintovirastoa selvittämään kohdassa 3.5 mainitun potilasasiakirjoihin liittyvän asian ja ilmoittamaan minulle toimenpiteistään 28.2.2017 mennessä.